

Natalia Podraza

Spółeczny oraz prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie ściganym z urzędu¹

Social and legal obligation to notify about an offense prosecuted *ex officio*

Pursuant to the Code of Penal Procedure, any person, upon having learned about the commission of a crime prosecuted *ex officio*, bears a social obligation to notify a Public Prosecutor or the Police about it. In case of certain crimes that social obligation is transformed into a legal one concerning an immediate notification to law enforcement authorities about the commission, attempt or preparation of any of these crimes. Failure to fulfil the legal obligation to notify law enforcement authorities shall result in committing a crime punishable by up to 3 years' imprisonment.

Keywords: Criminal Code, Code of Criminal Procedure, crime

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego każda osoba, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomienia o tym prokuratora lub Policję. Wobec niektórych przestępstw społeczny obowiązek ulega przekształceniu w prawny obowiązek niezwłocznego zawiadomienia organów ścigania o ich popełnieniu, usiłowaniu lub przygotowaniu. Zaniechanie wypełnienia prawnego obowiązku zawiadomienia organów ścigania powoduje popełnienie przestępstwa zagrożonego karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Słowa kluczowe: Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego, przestępczość

Doktorantka ■

Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji ■

natalia.podraza@sejm.gov.pl ■ <https://orcid.org/0000-0001-9817-7696>

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii prawnej jest odpowiedź na następujące pytanie: „czy pracodawca po powzięciu informacji o możliwości popełnienia czynu zabronionego z art. 183a § 6 Kodeksu pracy lub art. 197 § 1–4 Kodeksu karnego (poprzez złożenie skargi pisemnej przez pracownika) jest obowiązany zawiadomić organy ścigania o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego?”

W opinii uwzględniono stan prawny na dzień jej sporządzenia.

Niniejsza opinia nie odnosi się do konkretnego stanu faktycznego, lecz stanowi analizę stanu prawnego pod kątem problemów sformułowanych w pytaniu.

¹ *Opinia prawna dotycząca społecznego oraz prawnego obowiązku zawiadomienia o przestępstwie ściganym z urzędu* sporządzona 7 września 2020 r. na zlecenie posła Klubu Parlamentarnego Koalicja Polska – Polskie Stronnictwo Ludowe – Kukiz15; BAS-WAP-1837/20.

Przedstawione w niej stanowisko nie wiąże ani organów władzy publicznej, ani innych podmiotów.

W opinii uwzględniono regulacje następujących aktów prawnych:

- ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1444; dalej: Kodeks karny lub k.k.,
- ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 30, ze zm.; dalej: Kodeks postępowania karnego lub k.p.k.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 303 k.p.k. „Jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, wydaje się z urzędu lub na skutek zawiadomienia o przestępstwie postanowienie o wszczęciu śledztwa”. Prawna dopuszczalność wszczęcia postępowania karnego uzależniona jest od występowania w określonych okolicznościach faktycznych takiego zespołu danych, który obiektywnie wywołuje prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa, natomiast u organu uprawnionego do ścigania przestępstw subiektywne przekonanie o wysokim stopniu podejrzenia jego popełnienia². Informacje dotyczące możliwości popełnienia czynu zabronionego mogą pochodzić z różnych źródeł. W literaturze procesu karnego wskazuje się, że organy ścigania mogą posiadać informacje o możliwości popełnienia przestępstwa pochodzące z działalności własnej, która ukierunkowana jest na wykrywanie przestępstw i ściganie ich sprawców, jak również ze składanych przez określone podmioty, m.in. osoby fizyczne, w tym szczególności pokrzywdzonych, zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa³.

Jak stwierdza J. Żylińska „w praktyce karno-procesowej najpowszechniejszym zewnętrznym źródłem informacji o przestępstwie jest zawiadomienie o przestępstwie”⁴. Zgodnie z art. 304 § 1 k.p.k. „każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję”. Ustawodawca nakłada zatem na każdą osobę, która dowiedziała się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, społeczny obowiązek o jego zawiadomieniu.

Instytucje państwowe i samorządowe mają natomiast prawny obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o przestępstwie prokuratora lub Policję, a ponadto obowiązane są do przedsięwzięcia niezbędnych czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ

² T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 610.

³ J. Łupiński, *Společny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 1, s. 129–130.

⁴ J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 10, s. 47.

stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa (art. 304 § 2 k.p.k.). Brak wywiązania się z tego obowiązku przez instytucje państwowe i samorządowe może skutkować odpowiedzialnością karną osób odpowiedzialnych na podstawie art. 231 k.k. – wobec działania na szkodę interesu publicznego⁵.

Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie ściganym z urzędu często interpretowany jest jako „społeczne uprawnienie”, ponieważ jego niewypełnienie (tj. niezawiadomienie mimo posiadanej wiedzy) nie jest związane z żadną sankcją natury karnej. Jedyne konsekwencje wobec osoby związane mogą być ewentualnie z odpowiedzialnością społeczną, a mianowicie z publicznym potępieniem jej zachowania polegającego na zaniechaniu zawiadomienia⁶.

Zawiadomienie o przestępstwie może zostać złożone w formie ustnej lub pisemnej. Zgodnie z art. 143 § 1 k.p.k. przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie wymaga spisania protokołu, natomiast na podstawie art. 304a k.p.k. „sporządza się wspólny protokół z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej”. Za zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa uznaje się także notatkę urzędową czy pismo zawiadamiające⁷.

Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie powstaje wraz z momentem powzięcia przez osobę „wiedzy o jego popełnieniu”. Jak wskazuje J. Łupiński, „chodzi tutaj o «wiedzę» w rozumieniu ogółu wiarygodnych wiadomości o konkretnym zdarzeniu przestępczym, w świetle których popełnienie przestępstwa nie budzi wątpliwości, czy też o «dowiedzenie się» o popełnionym przestępstwie w znaczeniu uzyskania ogólnych informacji o przestępstwie i przekazanie ich organowi ścigania bez potrzeby ich obiektywizowania, wstępnego weryfikowania i oceniania przez zawiadamiającego”⁸. Wobec tego, wystarczające jest aby zawiadamiający przewidywał, że przekazywane przez niego organom ścigania informacje o popełnieniu przestępstwa są prawdziwe – mogą pochodzić one zatem z niesprawdzonych pogłosek czy podejrzeń⁹. Do przekroczenia granic społecznego obowiązku zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa będzie dochodzić natomiast w sytuacji, gdy zawiadamiający świadomie podnosi nieprawdziwe zarzuty popełnienia przestępstwa przez wskazaną przez niego osobę¹⁰. Ponadto składanie przez osobę świadomie nieprawdziwego zawiado-

⁵ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 268.

⁶ M. Kurowski, Art. 304 [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, 2020, LEX.

⁷ L. Wilk, *Obowiązek denuncjacji w prawie karnym (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 1, s. 21.

⁸ J. Łupiński, *Społeczny obowiązek*, *op. cit.*, s. 140.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ S. Cora, *Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, t. XI, s. 266.

mienia o popełnieniu przestępstwa może spowodować możliwość poniesienia przez nią odpowiedzialności karnej z art. 238 k.k. (fałszywe zawiadomienie) lub z art. 234 k.k. (fałszywe oskarżenie)¹¹.

Określony w art. 304 k.p.k. społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie podlega ochronie prawnej z art. 148a k.p.k. oraz 156a k.p.k. Odpowiednie stosowanie art. 148a k.p.k. powoduje po stronie organu procesowego konieczność anonimizacji zawiadomienia o przestępstwie w zakresie, w jakim umożliwia ono dokonanie ustalenia miejsca zamieszkania lub miejsca zatrudnienia osoby zawiadamiającej. Organ procesowy obowiązany jest umieścić te dane oraz oryginały dokumentów w oddzielnym załączniku adresowym akt sprawy. Dane te mogą zostać udostępnione wyłącznie na wniosek organów państwowych oraz organów samorządu terytorialnego, jeżeli jest to niezbędne dla wykonywania ustawowych zadań tych organów lub na wniosek innych instytucji i osób, jeżeli przemawia za tym ich ważny interes¹².

W kwestii ochrony prawnej pracownika składającego zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa Sąd Najwyższy w wyroku z 2 września 2003 r. wskazał, że „przekazanie przez pracownika organom ścigania kopii dokumentów, potwierdzających złożone w trybie art. 304 § 1 k.p.k. doniesienie o popełnieniu przestępstwa przez członków zarządu pracodawcy, w sytuacji, gdy istniały uzasadnione podstawy do złożenia doniesienia, nie jest naruszeniem podstawowych obowiązków pracowniczych”¹³.

Społeczny obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa wyłączony jest wobec przestępstw z oskarżenia prywatnego, przestępstw ściganych na wniosek pokrzywdzonego oraz niektórych podmiotów, tj.:

- adwokata – obrońcy lub adwokata niebędącego obrońcą osoby – który informację o popełnieniu przestępstwa uzyskał w związku ze świadczoną pomocą prawną¹⁴,

¹¹ Zgodnie z art. 238 k.k. „Kto zawiadamia o przestępstwie, lub o przestępstwie skarbowym organ powołany do ścigania wiedząc, że przestępstwa nie popełniono, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”, natomiast stosownie do art. 234 k.k. „Kto, przed organem powołanym do ścigania lub orzekania w sprawach o przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe lub przewinienie dyscyplinarne, fałszywie oskarża inną osobę o popełnienie tych czynów zabronionych lub przewinienia dyscyplinarnego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

¹² B. Skowron, Art. 304 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z 2 września 2003 r., sygn. akt I PK 389/02, OSNP 2004/18/309.

¹⁴ Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1513, ze zm.) „Adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej”, a ponadto zgodnie z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 10 maja 2000 r., sygn. akt II AKz

- duchownego, który o popełnieniu przestępstwa dowiedział się podczas spowiedzi (zgodnie z art. 178 pkt 2 k.p.k.),
  - osób wykonujących czynności na podstawie ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 685¹⁵,
  - Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w związku z wykonywaniem zadań określonych w ustawie z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, t.j. Dz.U. 2019, poz. 1882, ze zm.¹⁶.
- Wobec niektórych przestępstw, które enumeratywnie wymienione zostały w art. 240 § 1 k.k., społeczny obowiązek ulega przekształceniu w prawny obowiązek niezwłocznego zawiadomienia organów ścigania o ich popełnieniu (usiłowaniu lub przygotowaniu). Niewykonanie nałożonego obowiązku powoduje możliwość pociągnięcia osoby do odpowiedzialności karnej z art. 240 § 1 k.k., który zagrożony jest karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Prawny obowiązek zawiadomienia obejmuje następujące przestępstwa:

- ludobójstwo (art. 118 k.k.),
- udział w masowym zamachu (art. 118a k.k.),
- stosowanie środków masowej zagłady (art. 120 k.k.),
- wytwarzanie, gromadzenie lub obrót środkami masowej zagłady lub środkami walki (art. 121 k.k.),
- stosowanie niedopuszczalnych przez prawo międzynarodowe sposobów lub środków walki (art. 122 k.k.),
- zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej (art. 123 k.k.),
- inne przestępne naruszenia prawa międzynarodowego (art. 124 k.k.),
- publiczne nawoływania do popełnienia przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych lub ich publiczne pochwalanie,

---

96/00, LEX nr 41723 „Zakaz dowodowy z art. 178 pkt 1 k.p.k. obejmuje wszystkie fakty, o których obrońca powziął wiadomość, pełniąc swą funkcję”

¹⁵ Zgodnie z art. 50 ust. 1 oraz 52 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego „osoby wykonujące czynności wynikające z niniejszej ustawy są obowiązane do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym powezmą wiadomość w związku z wykonywaniem tych czynności, a ponadto nie wolno ich przesłuchiwać jako świadków na okoliczność wypowiedzi osoby, wobec której podjęto czynności wynikające z niniejszej ustawy, co do popełnienia przez nią czynu zabronionego pod groźbą kary”

¹⁶ Zgodnie z art. 40 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu „Jeżeli Prezes Instytutu Pamięci, w związku z wykonywaniem swoich zadań, stwierdzi, że w dokumentach znajdują się informacje o przestępstwach określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, zawiadamia o tym bezzwłocznie Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Przepisu art. 304 Kodeksu postępowania karnego nie stosuje się”

- zamach stanu (art. 127 k.k.),
- zamach na konstytucyjny organ RP (art. 128 k.k.),
- szpiegostwo (130 k.k.),
- zamach na życie prezydenta RP (art. 134 k.k.),
- zamach na jednostkę sił zbrojnych RP (art. 140 k.k.),
- zabójstwo (art. 148 k.k.),
- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 k.k.),
- sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego (art. 163 k.k.),
- zawładnięcie statkiem wodnym lub powietrznym – piractwo (art. 166 k.k.),
- bezprawne pozbawienia wolności (art. 189 k.k.),
- zgwałcenie wspólnie z inną osobą wobec małoletniego poniżej lat 15 lub wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry (art. 197 § 3 k.k.),
- zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem (art. 197 § 4 k.k.),
- seksualne wykorzystanie niepoczytalności lub bezradności (art. 198 k.k.),
- seksualne wykorzystanie nieletniego (art. 200 k.k.),
- wzięcie zakładnika (art. 252 k.k.)
- przestępstwo o charakterze terrorystycznym (w rozumieniu art. 115 § 20 k.k.¹⁷).

Przestępstwo z art. 240 § 1 k.k. ma charakter powszechny, jednakże, jak wskazuje się w judykaturze, czyn ten „penalizuje zachowania nie sprawców przestępstwa pierwotnego [tj. przestępstwa, którego dotyczy obowiązek denuncjacji – dopisek N.P.] czy sprawców, którzy informując organy ścigania o popełnionym przestępstwie katalogowym mogliby narazić się na odpowiedzialność karną z powodu popełnienia jakiegokolwiek innego przestępstwa, pozostającego w ścisłym związku z przestępstwem pierwotnym, lecz osób, które w żaden sposób nie uczestniczyły w popełnieniu przestępstwa, a mają wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu przestępstwa wymienionego w art. 240 § 1 k.k. i nie zawiadamiają niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw”¹⁸. Od strony znamion podmiotowych przestępstwo

¹⁷ Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu: poważnego zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

¹⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 5 lutego 2009 r., sygn. akt II AKa 3/09, KZS 2009/5/59. Zob. także: wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 20 stycznia 2005 r., sygn. akt II AKa 345/04, OSAB 2005/3/43, wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 21 października 2004 r., sygn. akt II AKa 200/04, LEX nr 143011.

to może zostać popełnione wyłącznie umyślnie, w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym¹⁹.

Prawny obowiązek dokonania niezwłocznego zawiadomienia o przestępstwie powstaje w sytuacji, gdy informacja o jego popełnieniu (przygotowaniu lub usiłowaniu) cechuje się przymiotem wiarygodności. Niemniej przekonanie o wiarygodności informacji nie musi graniczyć z pewnością (zakładając, że wiarygodna w ocenie zawiadamiającego wiadomość w praktyce nie musi być prawdziwa), a wystarczające jest stwierdzenie takiego stopnia uprawdopodobnienia, który u rozsądnie oceniającego fakty człowieka wywołuje podejrzenie jego popełnienia, np. znalezienie zmasakrowanych ludzkich zwłok czy usłyszenie rozmowy dotyczącej planowania zamachu²⁰. Osoba zawiadamiająca nie ma obowiązku szczegółowego weryfikowania wiadomości i nie będzie ponosić odpowiedzialności karnej z art. 238 k.k. (fałszywe zawiadomienie) w sytuacji, gdy nie doszło do popełnienia przestępstwa, mimo że okoliczności uzasadniały jego popełnienie²¹.

Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa wymienionego w art. 240 § 1 k.k. powinien zostać dokonany „niezwłocznie” – a więc w możliwie jak najkrótszym możliwym terminie od momentu powzięcia wiarygodnej informacji o popełnieniu czynu (bez zbędnej zwłoki)²². Jak trafnie zwracają uwagę M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, „[w]ystępek opisany w art. 240 § 1 jest przestępstwem formalnym z zaniechania, przy czym zestawienie obowiązku denuncjacji z koniecznością jego niezwłocznego wykonania oznacza, że ów występek może zostać dokonany nie tylko w sytuacji, gdy obowiązek denuncjacji nie zostaje spełniony w ogóle albo zostaje spełniony częściowo (tzn. nie dochodzi do przekazania żadnych informacji albo informacje zostają przekazane w węższym zakresie niż wymaga tego ustawa), lecz także w wypadku, gdy obowiązek taki zostaje spełniony, lecz nie w sposób niezwłoczny (tzn. zawiadomienie nie zostało

¹⁹ M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017. Wskazać należy, że zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 czerwca 2019 r., sygn. akt II AKa 393/18, LEX nr 2704593 „zamiar bezpośredni polega na chęci realizacji wszystkich znamion czynu zabronionego przez sprawcę, to jest na podjęciu aktu woli obejmującego pewną realizację tych znamion, o tyle zamiar ewentualny (wynikowy) charakteryzuje się tym, że sprawca ma wyobrażenie określonego celu karalnego lub niekaralnego, i dążąc do jego osiągnięcia ma świadomość prawdopodobieństwa wyczerpania znamion czynu zabronionego, jednak niejako z góry akceptuje wszelkie skutki, które mogą powstać w związku z realizacją tego celu”.

²⁰ M. Banaś-Grabek, Art. 240 [w:] M. Banaś-Grabek, B. Gadecki, J. Karnat, *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020.

²¹ *Ibidem*.

²² T. Razowski, Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, 2014, LEX.

dokonane bez nieuzasadnionej zwłoki)²³. Wobec tego, niedochowanie wymogu „niezwłoczności” będzie skutkowało odpowiedzialnością karną z art. 240 § 1 k.k.

Adresatem zawiadomienia o przestępstwie musi być organ powołany do ścigania przestępstw²⁴, lecz może ono zostać złożone w dowolnej formie. Ponadto brak jest wymogów co do jego szczegółowej treści. Zawiadomienie o przestępstwie może zatem ograniczać się do wskazania informacji odnoszących się do okoliczności czynu oraz ewentualnych osób, które brały w nim udział²⁵. Ponadto, jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 12 października 2006 r., „Każdy skuteczny sposób zawiadomienia organów ścigania powinien być uznany za zadośćuczynienie obowiązku. Także więc anonimowe zawiadomienie czyni zadość obowiązku z art. 240 § 1 k.k.”²⁶.

Prawny obowiązek denuncjacji jest wyłączony wobec osób, które zaniechały zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że organ powołany do ścigania przestępstw wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym. Przestępstwa z art. 240 § 1 k.k. nie popełniają także osoby, które zapobiegły popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego (art. 240 § 2 k.k.). Dostateczną podstawą do przypuszczenia, że organ ścigania wie o przestępstwie będzie m.in. popełnienie przestępstwa w miejscu publicznym czy też obecność funkcjonariuszy publicznych podczas zdarzenia objętego obowiązkiem denuncjacji²⁷. Natomiast do wyłączenia karalności za czyn z art. 240 § 1 k.k. (ale już nie bezprawności czynu) dochodzi wobec pokrzywdzonego (art. 240 § 2a k.k.) oraz w sytuacji, gdy uchylenie się osoby od obowiązku zawiadomienia wynikało z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu (art. 240 § 3 k.k.). Bezkarność na czyn zabroniony mimo jego popełnienia wynika z tego, że prawo nie może wymagać od sprawcy czynu zabronionego samooskarżenia czy dostarczania dowodów przeciwko sobie lub najbliższemu osobom²⁸ (zgodnie z określoną w art. 74 § 1 k.p.k. zasadą *nemo se ipse accusare tenetur*²⁹).

²³ M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, Art. 240, *op. cit.*

²⁴ Organem ścigania w Polsce jest w szczególności Prokuratura oraz Policja, lecz także m.in. Żandarmeria Wojskowa, Straż Graniczna, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego czy Służba Celno-Skarbowa.

²⁵ J. Żylińska, *Prawny obowiązek*, *op. cit.*, s. 55.

²⁶ Wyrok Sądu Najwyższego Izba Karna z 12 października 2006 r., sygn. akt IV KK 247/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1961.

²⁷ A. Marek, Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, 2010, LEX.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Zgodnie z art. 74 § 1 k.p.k. „Oskarżony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść”.

Bibliografia

- Banaś-Grabek M., Art. 240 [w:] M. Banaś-Grabek, B. Gadecki, J. Karnat, *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Cora S., *Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, t. XI.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009.
- Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Kurowski M., Art. 304 [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, 2020, LEX.
- Łupiński J., *Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 1.
- Marek A., Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, 2010, LEX.
- Razowski T., Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, 2014, LEX.
- Skowron B., Art. 304 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Szewczyk M., Wojtaszczyk A., Zontek W., Art. 240 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Wilk L., *Obowiązek denuncjacji w prawie karnym (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 1.
- Żylińska J., *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 10.